ideò circà hæc non fallantur: non vident tamèn, quid Deus in illis & ex illis facere potest supernaturalitèr. Et circà hæc decipi possunt mali Angeli, quatenùs de pravitate suæ voluntatis a divina sapientia remoti, eamque non attendentes, præcipiti judicio quandoquè judicant aliter quàm res, ut subditur divinæ dispositioni, sit, aut futura sit, non quidèm componendo aut dividendo formalitèr, sed virtualitèr, ut dictum est: sicùt, si videntes hominem mortuum aut cæcum, judicent ipsum non esse aliquandò visurum, aut resurrecturum; si videntes hominem Christum, judicent non esse Deum; si videntes in causis naturalibus pestem, judicent certò futuram, non attendentes Deum posse aliter disponere. Id autèm non accidit bonis Angelis, qui, cùm per omnia divinæ sapientiæ se submittant, eam in omnibus attendant, neque de rebus supernaturalibus, neque de naturalibus proùt subsunt divinæ dispositioni, nisi certas habeant revelationes, certò & absolutè judicant ità esse vel non esse, ità fore vel non fore, sed ex signis probabilitèr tantùm conjicunt & judicant id esse probabile, & posse evenire.

Prob. 2. Utrùm in Angelis sit distinguenda cognitio matutina & vespertina? (*Ibid. art.* 6. & 7.) R. affirmativè ex Aug. l. 11. de civit. c. 7. & l. 4. de Genes. ad litt. c. 23. Dicitur cognitio matutina, qua Angeli per lumen gloriæ res vident in verbo: Vespertina, qua per species inditas res cognoscunt in seipsis. Quia verò res in verbo clarius videntur, quàm in seipsis, ideò prima cognitio dicitur matutina, secunda vespertina.

§. IV. *Utrùm Angelus inferior comprehendat superiorem?*

COmprehensio intellectiva, strictè sumpta, proùt distinguitur a simplici cognitione quidditativa, quæ dicitur etiam latè comprehensio, est cognitio adæquans objecti cognoscibilitatem intrinsecam, ità ut per eam objectum cognoscatur quantùm est cognoscibile naturalitèr & ex propriis meritis, non solùm extensivè, sed etiàm intensivè. Undè, ut aliquid cognoscatur comprehensivè, non sufficit, quòd cognoscantur quoad numerum omnes perfectiones, quæ in eo continentur sive formalitèr, sive virtualitèr; sed debent cognosci tàm clarè, tàm distinctè & tàm perfectè, quantùm istud objectum est ex intrinseca perfectione cognoscibile. (*Hic q.* 12. *art.* 7. *ad* 2.) Sic v. gr. cùm aliqua demonstrabilis proposito per aliquam probabilem rationem cognoscitur; non est aliquid ejus: quod non cognoscatur, nec subjectum, nec prædicatum, nec compositio; tota enim cognoscitur; sed tota non ità perfectè cognoscitur, sicùt cognoscibilis est, quia est adhùc cognoscibilis per demonstrationem, & ideò non comprehenditur. Ampliorem comprehensionis explicationem require in Tract. de Deo Dissert. 4. art. 9.

Cerrùm est, Angelum se & Angelos inferiores, cæteraquè inferiora, sive materialia, sive immaterialia, quæ pertinent ad hoc Universùm, comprehendere; quia vis intellectiva Angeli adæquat sui intelligibilitatem; sunt enim ejusdem immaterialitatis, a quà originatur vis intellectiva & intelligibilitas. Quòd si adæquet substantiæ suæ intelligibilitatem, a fortiori adæquat, imò excedit intelligibilitatem eorum, quæ sunt inferiora sibi in immaterialitatè & actualitate: ergo & se & alia sibi inferiora comprehendit.

Est itaquè solùm difficultas, utrùm Angelus inferior virtute naturali comprehendat superiorem? in cujus resolutione divisi sunt Thomistæ. Partem affirmativam tenent Bannes & Salmanticenses, quibus subscribit Contensonus. Partem negativam amplectuntur Joannes a S. Th. & Serra, quibus subscribit Gonet, cum quibus

Dico: Videtur probabilius, & S. Th. conformius, Angelum inferiorem vi proptia, & naturali non comprehendere superiorem.

Prob. Tùnc objectùm comprehenditur, quandò cognoscitur quantùm est cognoscibile ex propriis meritis, non solùm extensivè, sed etiàm intensivè; atqui Angelus inferior non cognoscit superiorem quantùm est cognoscibilis, saltèm intensivè: ergo. Maj. patet ex difinitione comprehensionis, & est D. Thom. q. 12. art. 7. Prob. Min. 1. ex eodem S. Thom. qui l. 2. contr. gent. c. 9. dicit: *Substantia separata inferior cognoscit superiorem secundùm modùm substantiæ cognoscentis, non secundùm modùm substantiæ cognitæ, sed inferiori modo.* Et libr. de causis lect. 8. loquens de intelligentia dicit: *Superiora cognoscit per modùm substantiæ suæ, inferiori modo quàm res sit in seipsa*: ergo ex S. Thom. Angelus inferior non cognoscit superiorem quantùm est cognoscibilis, sed inferiori modo, non solùm ex parte cognoscentis, ut interpretatur Contensonus, sed etiàm ex parte rei cognitæ, ut disertè significant hæc verba, *Inferiori modo quàm res sit in seipsa.* Prob. eadem Min. 2. ratione. Vis naturalis intellectiva Angeli inferioris non adæquat intelligibilitatem Angeli superioris: ergo. Prob. Ant. Tam cognoscibilitas, quàm vis cognoscitiva fundantur in immaterialitate, actu, & perfectione; in tantùm enim aliquid est intelligens & intelligibile, in quantùm est immateriale, actus, & perfectio, ut alibi dixi; atqui immaterialitas, actus, & perfectio Angeli inferioris non adæquant immaterialitatem, actum, & perfectionem Angeli superioris, ut patet: ergo.

Et hinc evertitur fundamentum adversæ sententiæ, quæ dicit ad comprehensionem sufficere, quòd intellectum & intelligens conveniant in gradu generico immaterialitatis, sicùt conveniunt omnes Angeli, licèt differant in gradu specifico. Nàm hoc ipso quo intelligibile excedit intellectivum in gradu specifico immaterialitatis, cognoscibilitas excedit vim intellectivi, consequentèr ab illa non potest comprehendi, seu cognosci, quantùm cognoscibilis est; saltèm intensivè.

Dices insuper: Angelus inferior cognoscit totum, quod est in Angelo superiore: ergo illum comprehendit. R. D. Ant. cognoscit totum extensivè & quoad numerum, C. totum intensivè & quoad modum cognoscibilitatis, N. cognoscit enim Angelus inferior superiorem ad modum sui ipsius; cùm ergo sit minùs immaterialis & minùs perfectus, quàm Angelus superior, non potest illum cognoscere æquè distinctè & perfectè, ac est cognoscibilis, sed cum confusione quadam, consequentèr non comprehendit illum comprehensione stricta & perfecta, sed lata & imperfecta.

Dices iterùm S. Thom. 2. contr. Gent. c. 96. & 99. dicit, quòd Angelus omne ens intelligibile creatum comprehendat; ergo. R. S. Thom. in utroque loco non loqui de comprehensione strictè dicta, sed latè sumpta pro cognitione quidditativa, quæ etiàm suo modo dicitur comprehensio, quatenùs est rei assecutio. Patet; tùm quia locis citatis S. Doctor promiscuè utitur nomine comprehensionis & cognitionis; tùm quia in his locis non tractat de comprehensione Angeli; sed c. 96. probat Angelos non cognoscere alia a se per suam substantiam, sed per species superadditas. Et c. 99. probat, quòd, cùm Angeli intelligant totum ens, debeant intelligere substantias materiales. Confer quoad hunc §. Dissert. cit. de visione Dei art. 9.

Petes, utrùm saltèm Angelus inferior, illuminatus & roboratus a superiore, illum non comprehendat? R. Quòd, quamvis ista illuminatio aliquatèr elevet intellectum Angeli inferioris, ut perfectiùs cognoscat superiorem, non videtur tamèn quòd elevet usquè ad æqualitatem; nàm cognitio Angeli illuminati est sempèr imperfectior cognitione Angeli illuminantis.

ARTICULUS IV.

De diletione Angelorum. D. Thom. Quæst. 59. & 60.

SUppono 1. (*Hic q.* 59. *art.* 1. *o.*) in Angelis esse voluntatem; quia voluntas est appetitus sequens ad intellectum, seu est inclinatio ad bonum cum cognitione, qua cognoscitur non solùm hoc bonum particulare, ut in brutis; sed qua cognoscitur ipsa ratio boni ut sic, quod est proprium intellectùs, (*Ibid. art.* 3. *o.*) Suppono 2. propter eamdem rationem, esse in Angelis liberum arbitrium, quia liberum arbitrium est facultas electiva unius præ alio. Originatur autèm hujusmodi facultas in intellectu: cùm enim intellectus possit judicare de universali ratione boni, ut dictum est, & consequentèr hoc vel illud esse eligendùm, hinc oritur in voluntate facultas eligendi unum præ alio. (*Hic q.* 60. *art.* 3. & 5. *o.*) Suppono 3. Angelum se & Deum diligere dilectione naturali & necessaria, saltèm quoad specificationem; quia nihil in se & in Deo considerare potest, quo moveatur ad odium sui, vel Dei. Sed est difficultas, utrùm se & Deum diligat dilectione necessaria etiàm quoad exercitium, ità ut ab ista dilectione cessare nequeat. In cujus resolutione, sicùt in præcedenti, scinduntur in duas partes Thomistæ. Negativam sequuntur Ferrariens. Contens on. & alii: affirmativam Bannes, Sylvius, Gonet, & alii etiàm extranei. Utramque probabilem reputat Serra, & nos cum ipso. Attamen

Dico: Probabilius videtur, Angelum se diligere necessariò quoad exercitium. Prob. 1. Angelus se cognoscit necessariò quoad exercitium, ut dictum est art. superiore §. 1. ergo vult necessariò se cognoscere; quamvis enim hæc cognitio sit necessaria, est tamèn voluntaria. Subsumo; atqui velle se cognoscere est se amare, est enim velle sibi bonum, quia bonum est Angelo, quod se cognoscat. Prob. 2. ex principio, quo loco cit. probavimus: Angelum se necessariò intelligere. Omnis motus reducitur in aliquem motum a natura determinatum, sicùt in animali omnes motus reducuntur in motum cordis, qui fluit a natura animalis tanquàm ejus proprietas inseparabilis: ergo in Angelo, sicùt omnis intellectio reducitur in cognitionem sui tanquàm cognitionem a natura determinatam, ità omnis ejus amor reducitur in amorem sui tanquàm in primum amorem a natura determinatum; pari enim passu procedunt intellectio & volitio, suntque sibi invicèm causæ in diverso genere.

Non ergo eruimus hanc necessariam dilectionem ex substantia Angeli tanquàm ex objecto, ut opinantur defensores oppositæ sententiæ: fatemur namquè, nullum objectum nisi bonum universale & infinitum, scilicèt Deum, clarè visum, posse implere capacitatem voluntatis nostræ, & illam necessario rapere; sed eruimus ex ipsa Angeli substantia tanquàm a principio, a quo dimanat ut proprietas. Et hinc solvuntur præcipuæ objectiones, quæ opponuntur.

Dices: Angeli mali appetunt non esse: ergo non se necessariò diligunt. R. D. Ant. appetunt non esse directè & ratione sui, N. hoc enim est impossibile; quia in non esse simpliciter & secundùm se consideratum nulla relucere potest ratio boni. Appetunt non esse indirectè & ratione alterius, C. quia appetunt non esse in tormentis, & sic appetunt non esse ex amore, & non ex odio sui.

Dico 2. Angelus diligit Deum dilectione necessaria quoad exercitium. Sequitur ex præcedenti; quia impossibile est, quòd Angelus diligat se dilectione necessaria quoad exercitium, quin simùl eadem necessitate diligat auctorem & conservationem sui tanquàm bonum sibi proprium.

Sed statim exurgit difficultas: Angelus se diligit pòst peccatum eadem ipsa necessitate, qua se diligit antè peccatum; currunt enim rationes primæ conclusionis pro omni statu: si ergo ex amore sui necessario quoad exercitium sequatur necessariò amor Dei necessarius quoad exercitium, sequitur, quòd Angelus pòst peccatum & in actuali peccato diligat Deum dilectione necessaria quoad exercitium. At quomodò stare potest actualis amor Dei cum ejus odio actuali, actualis conversio ad ipsum cum actuali aversione ab ipsò? Neque dicas, quòd in peccato sit actualis aversio a Deo ut Auctore supernaturali tantùm, quæ stare potest cum conversione actuali ad Deum ut Auctorem naturalem. Nàm contra est, quòd, dùm Angelus peccat directè contra Deum ut Auctorem supernaturalem, peccet indirectè contra eum, ut Auctorem naturalem, ut dicemus infrà. Est ergo actualitèr aversus per peccatum a Deo ut Auctore naturali, & simùl conversus per dilectionem necessariam ad Deum ut Auctorem naturalem. R. brevitèr: dœmones odio habere Deum ut Auctorem supernaturalem & justum sui criminis vindicem, illum autèm diligere ut Auctorem naturalem, & esse conversos ad Deum ut Auctorem naturalem physicè & necessariò per naturam; esse autèm ab eo aversos moralitèr & liberè per peccatum; in quibus nulla est implicantia, quia non sunt de eodem sub eadem ratione & eodem modo.

Dices: S. Thom. hic q. 60. art. 5. ad 3. pares facis Angelum & Hominem in dilectione naturali Dei supèr omnia dicens, quòd naturali dilectione etiàm Angelus & homo plùs & principaliùs diligat Deum, quàm seipsum; atqui homo non diligit Deum necessariò quoad exercitium: ergo nec Angelus. R. N. Cons. quia S. Thom. loquitur ibi de appetitu innato, seu de inclinatione naturali ad Diligendum Deum, non autèm de amore actuali & elicito.

DISSERTATIO IV.

DE GRATIA, ET GLORIA ANGELORUM.

D. Thom. Quæst. 62.

QUÆ pertractat Auctor q. 61. de productione Angelorum quoad naturam, scilicèt quandò & ubi fuerint creati, & alia, quæ illos spectant in esse naturæ, exposuimus Dissert. 1. art. 1. & sequentibus. Nùnc ergo procedimus ad ea, quæ illos spectant in statu gratiæ & gloriæ. Undè sit

ARTICULUS I.

Utrùm Angeli fuerint in sua Creatione Beati?

NOmine (*Quæst.* 62. *art.* 1. *o.*) Beatitudinis intelligitur ultima perfectior intellectualis naturæ; & est duplex, una, quæ viribus naturæ haberi potest, scilicèt perfectissima Dei ut Auctoris naturæ contemplatio, & hæc dicitur quodam modo & secundùm quid Beatitudo, seu felicitas; sed supèr hanc felicitatem est altera, quæ superat vires naturæ, & quam in futuro expectamus, quæ consistit in clara Dei visione.

Dico. 1. (*Ibid.*) Angeli fuerunt creati in Beatitudine naturali; quia Angelus perfectam cognitionem Dei ut Angelus naturæ non acquirit per modum discursivum ut homo, sed statim ei adest proptèr suæ naturæ dignitatem, ut suprà dictum est. Confirmatur. Angeli habuerunt ab initio suæ creationis perfectam cognitionem & dilectionem Dei ut Auctoris naturalis, ut probavimus; atqui in his duabus operationibus consistit beatitudo naturalis: ergo.

Dices indè sequi, quòd dœmones sint etiàm nùnc beati beatitudine naturali; quia in eis remanet perfecta cognitio & dilectio Dei ut Auctoris naturæ: ergo. R. 1. quosdam admittere illationem; quia ista beatitudo naturalis non est beatitudo simpliciter, sed secundùm quid, & *quodam modo*, ut dicit S. Thom. nec reputant inconveniens, quòd dœmones sint simpliciter & absolutè miseri proptèr pœnas & miserias, quibus afficiuntur, & secundùm quid Beati, ratione cognitionis & dilectionis naturalis Dei: sicùt, inquiunt, homo, qui inter durissimos cruciatus perfectissimam Dei contemplationem haberet, posset dici beatus secundùm quid. Hac Responsione in sua probabilitate relicta,

R. 2. conformiùs Auctori, N. illationem. Nàm S. Doct. hic in Resp. ad 1. loquens de beatitudine naturali dicit, *Beatitudo ibi* (id est in argumento, cui respondet) *accipitur pro illa perfectione naturali, quam Angelus habuit in statu innocentiæ.* Quibus verbis apertè innuit, talem Beatitudinem in Angelis non permanere in statu peccati. Et ratio est: quia ista cognitio & dilectio Dei ut Auctoris naturæ non est dicenda Beatitudo etiàm secundùm quid, nisi in quantùm servat perfectam subordinationem Deo ut Auctori naturæ; secùs verò, si patiatur vel involvat deordinationem ab illo. Porrò mali Angeli deordinati sunt per peccatum a Deo ut Auctore naturæ, quia peccando directè contra Deum ut Auctorem supernaturalem, peccaverunt indirectè contra ipsum ut Auctorem naturalem, ut dicemus infrà.

Dico 2. (*Ibid.*) Angeli non fuerunt creati in Beatitudine supernaturali. (*Ibid.*) Prob. Beatitudo supernaturalis, quæ in clara Dei visione consistit, non est aliquid naturæ, sed naturæ finis; atqui finis non statim habetur ab initio: ergo. Confirmatur: de ratione Beatitudinis perfectæ & supernaturalis est stabilitas, seu inamissibilitas, & confirmatio in bono; atqui Angeli non statim ut creati sunt, fuerunt stabiles & confirmati in bono; quod casus quorundam ostendit: ergo

Dices. 1. Ezech. 28. Diabolus sub figura Regis Tyri dicitur fuisse in deliciis Paradisi. 2. Aug. 11. de civit. c. 9. dicit, Angelos bonos numquàm fuisse peregrinatos. 3. Basilius in Ps. 44. dicit, quòd Angeli perpetuò permaneant in eo statu, in quo sunt creati ab initio: ergo. R. ad 1. per delicias Paradisi rectè intelligi dona tàm naturæ, quàm gratiæ, quibus Angeli in sua creatione decorati sunt. Ad 2. Angeli Beati numquàm fuerunt peregrinati juxta Aug. non quòd numquàm fuerint viatores, sed quòd numquàm fuerint exules, sicùt homines; nec ejecti e Cœlo, sicùt dæmones; vel quia nunquàm fuerunt extra statum gratiæ. Ad. 3. Basilius loquitur ibi de substantia Angelorum, quæ non crescit, aut decrescit sicùt in homine, sed in eodem statu naturali, in quo fuit creata, permanet.

ARTICULUS II.

Utrùm Angelus indiguerit gratia actuali ad hoc ut se converteret ad Deum, ut objectum supernaturalis Beatitudinis?

DIco: Angelus non potuit converti ad Deum ut objectum supernaturalis Beatitudinis absquè auxilio gratiæ. (*Ibid. art.* 2. *o.*)

Prob. 1. (*Ibid.*) Nulla voluntas potest ferri in id, quod est suprà suam naturam & naturæ vires, nisi sit adjuta ab aliquo alio principio supernaturali, quod dicitur auxilium gratiæ; quia naturalis inclinatio voluntatis non est nisi ad id, quod est conveniens secundùm suam naturam; atqui Deus ut est objectum beatitudinis supernaturalis est suprà omnem naturam creatam, & naturæ vires: ergo.

2. Per (*Ibid. in a. s. c.*) conversionem ad Deum ut Auctorem supernaturalem Angelus pervenit ad beatitudinem, seu vitam æternam: si igitùr non indiguisset gratia ad hoc quòd converteretur ad Deum Auctorem supernaturalem, sequeretur, quod non indigeret gratia ad habendam vitam æternam, quod est contra illud Apost. ad Rom. 6. *gratia Dei vita æterna*: ergo.

Porrò Angelum auxilio gratiæ, nedùm sufficientis, seu dantis posse, sed etiam per se efficacis, seu dantis agere & perseverare, indiguisse, dicemus in Tract. de gratia contra Jansenistas

tas & Molinistas. Interim Jansenitæ, qui necessitatem gratiæ per se efficacis ex sola corruptione naturæ per peccatum repetunt, audiant S. Thom. hic ad 2. sic loquentem: *Converti ad beatitudinem ultimam homini quidèm est difficile, & quia est suprà naturam, & quia habent impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati; sed Angelo ese difficile proptèr hoc solum, quòd est supernaturale.* Ex quo infert, auxilium gratiæ fuisse Angelo necessarium ut se converteret ad Deum. Non ergo juxta S. Th. ex sola infirmitate repetenda est necessitas auxilii, ut volunt Jansenistæ, sed etiàm ex supernaturalitate objecti excedentis vires naturæ. Et hinc quasi ex limine jam videant, quantùm distent a principiis S. Doct., qui tamèn illum continuò reclamant. Sed de his latè loco cit.

ARTICULUS III.

Utrùm Angeli fuerint creati in gratia sanctificante?

DIco 1. Certùm videtur, omnes Angelos habuisse gratiam sanctificantem, saltèm antequàm pervenirent ad terminum beatitudinis, vel damnationis. Prob. Boni meruerunt beatitudinem; principium autèm meriti est gratia sanctificans: *Mali non steterunt in veritate*, Joann. 8. Stare autèm in veritate est permanere in justitia & sanctitate, ut interpretantur Chrysost. hom. 53. in Joann. & S. Leo Serm. 10. de quadrag. itèm non servaverunt *suum principatum*, in Epist. Judæ: nomine autèm *principatûs* intelligitur excellentia gratiæ. Hinc Hieron. in c. 3. Oseæ dicit: *dæmones, lapsi de propria dignitate & nihil antiquæ gratiæ possidentes, avidi sunt.*

Confir. Non debet denegari Angelo, quod primo homini concessum est; atqui primus homo, antequàm peccaret, erat donatus gratia sanctificante, ut definit Trid. sess. 5. Can. 1. *Si quis non confitens, primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse... anathema sit.* Concilium dicit, *constitutus*, non *creatus*, ut quæstionem inter Scholasticos controversam declinaret.

Dico 2. (*Ibid. art.* 3. *o.*) Probabilius est, Angelos gratiam sanctificantem accepisse in ipsa sua creatione. Prob. 1. ex Scriptura Ezech. 28. Propheta alloquens Luciferum sub persona Regis Tyri, juxta communem Patrum & Theologorum interpretationem, ait illi: *Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.* Ex quo infertur, Luciferum per peccatum amisisse aliquam perfectionem in sua conditione acceptam: non naturalem; naturalia enim in dæmonibus manserunt integra, ut fert commune axioma: ergo supernaturalem, quæ non videtur alia, quàm gratia habitualis, quam amisit peccando.

Prob. 2. (*Ibid. arg. s. c.*) ex Patribus. Aug. 12. de civit. c. 9. *Bonam voluntatem*, inquit, *quis fecit in Angelis, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est cum amore casto, quo illi adhærerent, creavit, simùl in eis & condens naturam & largiens gratiam.* Bas. in Psalm. 51. *In prima constitutione, ac velut massa substantiæ ipsorum unà insitam habere sanctitatem.* Et alii.

Prob. 3. (*Ibid. o.*) ratione congrua. Juxta Aug. l. 8. super Genes. ad litt. c. 3. Deus in creatione corporalis naturæ indidit omnibus seminales rationes suorum effectuum naturalium, ut patet in animalibus, plantis, &c. ergo verisimile est, quòd etiàm Angelis ad ordinem supernaturalem elevatis indiderit in sua creatione rationes seminales suorum effectuum supernaturalium. Subsumo; atqui gratia gratum faciens est semen omnium actuum & donorum supernaturalium, etiàm ipsius beatitudinis supernaturalis, undè vocatur Joann. 3. *semen Dei*: ergo Confirm. Probabilius est, primum hominem fuisse creatum in gratia justificante, ut probatur infrà q. 95. art. 1. ergo & Angelum.

Obj. 1. Greg. l. 32. Moral. c. 18. dicit, diabolum creatum fuisse capacem charitatis, *quæ si repleri voluisset, stantibus Angelis... inhærere potuisset.* 2. Joannes Papa XVI. q. 2. cap. *Visis*, dicit de diabolo: *dolet satis & erubescit, charitatem, quam in cælo nequivit habere, homines constantes ex lutea massa habere in terra*: ergo. R. ad 1. Gregorium loqui de charitate seu gratia actua per merita, vel consummata per gloriam, ut indicat vox *repleri*; alioquin sibi contrideceret in eodem loco infrà, ubi loquens de Lucifero dicit: *In medio lapidum ignitorum perfectus ambulavit: quia inter Angelorum corda, charitatis igne succensa, clarus gloria conditionis extitit.* Ad 2. Verbum *habere* ponitur pro *retinere*; & verbum *nequivit* significat non impotentiam absolutam, sed ex suppositione malitiæ; cum alioquin certum sit; Angelos, saltèm anteqùam peccarent, habuisse gratiam, ut patet ex 1. Concl. Juxta hanc alterutram solutionem possunt solvi quædam aliæ auctoritates, quæ opponuntur.

Petes, utrùm Angelus in sui creatione recepit gratiam per motum, seu consensum liberi arbitrii?

R. Probabilius affirmative: ità ut iste motus seu consensus liber datus receptiori gratiæ possit dici dispositio ad illam, quam ideò (licèt esset simùl tempore) præcederet in genere causæ materialis & dispositivæ, & a qua præcederetur in genere causæ formalis, vel etiàm efficientis, sicùt fit in justificatione hominis adulti.

Hanc sententiam, cujus contrarium tenuerat S. Thom. q. 16. de malo art. 4. ad 14. & 15. docet hic q. 63. art. 5. ad 3. & 4. ubi dicit, Angelos in primo instanti suæ creationis meruisse. Et hic q. 62. art. 6. o. & 2. 2. q. 24. ad 3. docet, Angelos superiores majorem gratiam recepisse, quia meliùs se disposuerant ad illam: & eadem præsenti q. 62. impugnat rationem, qua usus fuerat q. 6. de malo, scilicèt duas operationes non posse in eodem instanti esse in mente Angelica; dicitque esse posse, si sint subordinatæ, ut sunt in Angelis conversio ad Deum ut auctorem naturalem, & conversio ad Deum ut auctorem supernaturalem, quia tùnc se habent per modum ùnius. Cum S. Thom. communitèr sentiunt Thomistæ & alii contra Capreolum.

Ratio est; quia nobilior est modus recipiendi gratiam liberè ipsius infusioni consentiendo, & se ei præparando per aliquem actum charitatis & conversionis ad Deum, quomodò eam recipiunt adulti, quàm modus, quo eam recipiunt pueri: ergo non est denegandus Angelis.

Confirm. In collatione gratiæ contrahitur spiritualis amicitia, & quoddam spirituale matrimonium inter Deum & creaturam; atqui ad amicitiam & matrimonium requiritur utriusque consensus, quem ideò supplent adulti pro pueris in susceptione Baptismi: ergo.

Neque indè sequitur, Angelos meruisse primam gratiam, si quidèm ille eorum actus charitatis seu conversionis ad Deum ut auctorem supernaturalem erat ab ipsa gratia ut a principio efficiente: principium autèm meriti non cadit sub merito. Neque etiàm sequitur, quòd, quamvis per illum actum meruerint gloriam, eam immediatè pòst illum sint consecuti, quia iste actus meritorius non erat ex omni parte liber; erat equidèm liber quoad exercitium, non quoad specificationem, quia erat a solo Deo specialitèr movente & applicante, ut dicam infrà. Non ergo gloriam consecuti sunt nisi pòst alterum actum, quem ex propria deliberatione, motione, & applicatione elicuerant, & per quem immobilitèr Deo adhæserunt, ut etiàm dicemus.

ARTICULUS IV.

Utrùm Angeli consecuti sint gratiam & gloriam secundùm quantitatem suorum naturalium?

DIco: Angeli (*Ibid. art.* 6. *o.*) supernaturalia dona gratiæ & gloriæ receperunt secundùm quantitatem suarum perfectionum naturalium, ità ut quò fuerunt natura perfectiores & superiores, eò plus gratiæ & gloriæ receperint: non sic tamèn quasi naturales Angelorum perfectiones fuerint dispositiones ad gratiam & gloriam; id Pelagianum est: sed quòd Deus gratuito & ex mero beneplacito voluerit servare quamdam proportionem inter naturalia Angelorum & sua dona supernaturalia, majorem gratiam tribuens perfectionibus in naturalibus, minorem minùs perfectis: quod in homine non servavit.

Cum Auctore in hac parte censent communitèr Theologi, & antè illos SS. Patres. Basilius de Spirit. S. c. 16. dicit: *Cælorum virtutes juxta portionem, quæ se invicèm superant, a Spiritu S. habent sanctificationis mensuram.* Damasc. libr. 2. de fide c. 3. *Per Verbum Angeli omnes creati sunt, ac per Spiritùs S. sanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt; ità tamèn ut pro sua quisque dignitate & classe luminis gratiæque participes sint.*

Quamvis autèm nulla ratione id posset demonstrari, sed a sola Dei voluntate pendeat, cui sic placuit disponere circa Angelos, & non circa homines; duplex tamèn ratio congrua proferri potest

Prima (*Ibid.*) ratio petitur ex parte Dei. Deus namquè per suam sapientiam diversos gradus in natura Angelica constituit: sicùt autèm ipsam naturam ad gratiam & beatitudinem naturalem consequendam ordinavit, sic verisimile est, quòd diversos gradus naturæ Angelicæ ad diversos gradus gratiæ & gloriæ ordinaverit. Sicùt, si ædificator lapides polit ad construendam domum, ex hoc ipso quòd aliquos pulchriùs & decentiùs aptat, videtur eos ad honorationem partem domûs ordinare: ergo sic videtur, quòd Deus Angelos, quos altioris & perfectioris naturæ fecit, ad majora gratiarum dona & ampliorem beatitudinem ordinaverit.

(*Ibid.*) Secunda ratio petitur ex discrimine, quod est inter modum agendi in Angelo & homine. Angelus non est compositus ex diversis naturis, ut inclinatio unùs naturæ impetum alterius impediat, aut retardet, sicùt in homine accidit, in quo motus intellectivæ partis, aut retardatur, aut impeditur ex inclinatione partis sensitivæ. Quandò autèm non est aliquid, quod retardet, aut impediat, natura secundùm totam suam virtutem mo-

movetur. Et ideò rationabile est, quòd Angeli, qui meliorem naturam habuerunt, etiàm fortiùs, & efficaciùs ad Deum sint conversi; atqui secundùm intentionem conversionis ad Deum, non naturalis quidèm, sed supernaturalis ex auxilio gratiæ, movente proportionalitèr secundum cujusque naturam, datur major gratia & gloria: ergo videtur, quòd Angeli, qui habuerunt meliora naturalia, habuerunt plus de gratia & gloria.

Quòd autèm Aug. 11. de civit. c. 11. dicat, Angelos in æquali fecitate ab initio fuisse creatos, intelligendum est de æqualitate geometrica, & proportionis, non arithmetica; hoc est, omnes Angeli fuerunt paritèr creati in beatitudine naturali & gratia, cùm aliqua tamèn diversitate in naturalibus; & quoad supernaturalia, proportionatè ad cujus naturam.

ARTICULUS V.

Utrùm, & quomodò Angeli meruerint suam Beatitudinem supernaturalem?

DIco 1. Angeli meruerunt suam beatitudinem supernaturalem. (*Ibid. art.* 4. *o.*)

Prob. (*Ibid.*) Quælibet res, cui finis non est naturalis, ad illum pertingit per suam operationem; quæ quidèm operatio in finem ducens vel est factiva finis, quandò finis non excedit virtutem operantis proptèr finem, sicùt medicina est factiva sanitatis; vel est meritoria finis, quandò finis excedit virtutem operantis proptèr finem, undè expectatur ex dono alterius; atqui beatitudo supernaturalis est ultimus finis excedens naturam Angelicam & humanam: ergo.

Confir. Beatitudo est præmium virtutis: ergo conferri debet proptèr opera virtuosa, quæ sunt merita. Adde, quòd nobilius sit eam habere per merita, quam titulo gratuito.

Hanc sententiam docet Aug. in pluribus locis, libr. de correpr. & grat. cap. 10. & 11. de dono persev. cap. 7. & alibi: in ea etiàm consentiunt Theologi, sed de modo, quo Angeli suam beatitudinem meruerunt, disputant. Quidam volunt, meruisse per actus subsequentes beatitudinem ut per obsequia, quæ exhibent hominibus prævisa: alii per actus concomitantes simùl temporè ipsam beatitudinem, & naturam tantùm eam præcedentes; alii demùm per opera tempore præcedentia beatitudinem. Pro cujus difficultatis resolutione.

Dico 2. (*Ibid.*) Angeli meruerunt suam supernaturalem beatitudinem, non per opera illam subsequentia, neque per opera illam simùl tempore concomitantia, & natura tantùm præcedentia, sed per opera illam tempore præcedentia.

Prob. (*Ibid.*) 1. Pars. Meritum habet rationem viæ ad finem; atqui ei, qui est in termino, non convenit moveri ad terminum, & sic nullus meretur quod jam habet: ergo. Confir. Meritum & præmium in presenti casu sunt perfectiones intrinsecæ operantis; meritum perfectio inchoata, præmium perfectio consummata; atqui implicat, quòd perfectionem consummatam sequatur inchoata, sed e contra consummatio sequetur inchoationem: ergo.

Si dicas: B. Virgo, & Patriarchæ veteris Testamenti acceperunt gratiam tanquàm præmium meritorum Christi subsequentium: ergo a pari. R. N. paritatem. Disparitas est, quòd in casu Antecedenti meritum, & præmium non respiciant eamdem personam, quæ simùl sit in termino, & moveatur ad terminum; neque sint perfectiones intrinsecæ ejusdem personæ, quarum una sit inchoatio perfectionis, altera consummatio, sicùt in nostro casu. Nam gratia, quæ B. Virgini, & antiquis Patriarchis collata est ut præmium futurorum meritorum Christi, non afficiebat ipsum Christum, neque erat ejus perfectio intrinseca; sicùt merita beatitudinis & ipsa beatitudo in Angelo afficiunt ipsum Angelum, & sunt ejus perfectiones intrinsecæ. Non repugnat autèm; quòd merces, quæ non afficit personam ut ejus intrinseca perfectio, præcedat meritum, quia non mutat statum operantis; sicùt mutat, quandò afficit operantem ut intrinseca ejus perfectio.

Prob. (*Ibid.*) 2. Pars. Gratia, per quam quis, sive Angelus sive homo, meretur, est gratia imperfecta, utpotè adhùc perfectibilis & amissibilis; beatitudo autèm supernaturalis est gratia perfecta & inamissibilis; atqui idem subjectum non potest simùl tempore informari gratia imperfecta, & perfecta, amissibili & inamissibili: ergo Angelus non potuit mereri gloriam per meritum, quod esset simùl tempore cum illa.

Confir. Actus supernaturales, quibus Angeli meruerunt gloriam, regulabantur cognitione obscura fidei; atqui cognitio obscura fidei stare non potest simùl tempore in eodem subjecto cum visione clara Dei, in qua consistit beatitudo: ergo.

Dices 1. In Christo fuit gratia viatoris & Beati: ergo idem subjectum potest informari gratia imperfecta & perfecta. 2. Actus, quo meremur augmentum gratiæ, & ipsum augmentum, sunt simùl tempore: ergo. R. ad 1. disparitas est, quòd gratia viatoris in Christo proptèr unionem ad Verbum erat inamissibilis, & sic habebat omnem suam perfectionem: insuper per istam gratiam Christus non sibi meruit gloriam, sed nobis. Nostra autèm conclusio non est de quolibet præmio respectu cujuslibet meriti, sed de præmio, quod sit ultima beatitudo ipsius personæ merentis, in quo casu consummatio gratiæ non compatitur ejus imperfectionem, nec visio clara Dei obscuritatem fidei. Et hinc patet resp. ad 2.

Tertia Pars sequitur ex præcedentibus: si namquè Angeli meruerint suam beatitudinem, & non per opera ipsam consequentia, aut concomitantia; ergo per antecedentia. Adde, quòd ille modus merendi gloriam sit omnium connaturalissimus, cùm meritum se habeat ad præmium ut via ad terminum, & causa ad effectum, & ideò Angelis tribuendus.

Si opponatur, S. Thom. in 2. d. 5. art. ultimo, & quodlib. 9. art. 8. docuisse Angelos non priùs tempore meruisse suam beatitudinem: Respondetur, S. Doctorem hæc dixisse secundum opinionem eorum, qui dicebant, quòd Angeli non essent creati in gratia, sed in puris naturalibus; eò quòd in eodem instanti acceperint gratiam & gloriam, quam tamèn opinionem locis citatis non approbat, & quam hic ex professò improbat.

ARTICULUS VI.

Utrùm Angelus statim pòst unum actum meriti beatitudinem habuerit?

QUamvis Angelus in instanti creationis, & pòst, non solùm actus charitatis, sed etiàm fidei, spei, humilitatis, & aliarum virtutum exercuerit; omnes tamèn hi actus comprehenduntur sub actu charitatis tanquàm sub principaliore, ad quem alii ordinantur, & sic censentur unus: quo sensu.

Dico: Angelus (*Hic q.* 62. *art.* 5. *o.*) pòst primum perfectum actum charitatis, quo beatitudinem meruit, statim fuit beatus.

Prob. (*Ibid.*) Sicùt Angelus se habet ex natura sua ad suam perfectionem naturalem, ità ex merito gratiæ se habet ad suam perfectionem supernaturalem, scilicèt gloriam; quia gratia perficit naturam secundum modum ejus, sicùt & omnis perfectio recipitur in perfectibili secundum modum ejus; atqui hoc est proprium naturæ Angelicæ, quòd naturalem perfectionem non acquirat per discursum, sed statim per naturam habeat, ut dictum est supà: ergo similitèr perfectionem supernaturalem, scilicèt beatitudinem statim habet pòst meritum.

Verùm, quia omnes Angeli, tàm boni quàm mali, in instanti suæ creationis actum charitatis elicuerunt; & per ipsum beatitudinem meruerunt, & tamèn mali non sunt illam consecuti, sed e contra ab ea exclusi, necessario intelligendi est hæc doctrina de 1. actu charitatis perfectè libero & perfectè meritorio: & ideò posui in conclusione: *Pòst primum perfectum actum charitatis.* Pro quo

Observandum est, actum charitatis, quem elicuerunt Angeli in instanti suæ creationis, non fuisse liberum quoad specificationem, sed quoad exercitium tantùm; quia ad illum non se movebant, cùm antè non erant in actu, sed a Deo specialitèr movente movebantur, ideòque sub ratione boni tantùm; alitèr enim Deus non movet specialitèr. Postquàm autèm per hunc actum priorem fuerunt in actu, & exindè potuerunt se movere ex propria, & plena deliberatione in objectum sub indifferentia, ità ut bonum vel malum eligere possent, & sic haberent libertatem etiàm quoad specificationem; mali proruperunt in peccatum, boni in bono steterunt cum perfecta libertate & quoad specificationem & quoad exercitium; & statim pòst hunc actum plenè meritorium beatitudinem receperunt. Quamvis enim libertas quoad specificationem respectu boni & mali non requiratur absolutè ad meritum, & ideò dicamus, quòd per actum necessarium quoad specificationem Angeli meruerint beatitudinem; rationabilitèr tamèn in natura peccabili differtur collatio mercedis, donèc præcesserit meritum plenè perfectum & ex propria deliberatione & perfecta libertate, tàm quoad specificationem quàm quoad exercitium, ut sic præmietur & coronetur, qui potuit facere malum & non fecit. De hoc ergo actu plenè libero intelligitur conclusio.

Sed quia non constat, utrùm iste actus perfectè liber sit distinctus a primo, àn idem continuatus, hinc nascitur altera quæstio, quot instantibus duraverit via Angelorum? àn uno, àn duobus? quia in Angelis actus distincti sunt instantia distincta, ut modò dicam. Undè

AR-

ARTICULUS VII.

Quot instantibus completa fuerit via Angelorum?

CUm Angelus sit supra tempus rerum corporalium, instantia diversa in his, quæ ad Angelos pertinent, non accipiuntur nisi secundum successionem in eorum actibus, ita ut tot sint instantia temporis Angelici, quot sunt eorum operationes diversæ, sive secundum substantiam, sive secundum modum intrinsecum, non coëxistentes, sed sibi succedentes; quia, si simùl existerent quantumvis diversæ, non constituerent tempus, de cujus ratione est prius & posterius, sed unico instanti mensurarentur. Undè etiàm fieri potest, quòd unum instans Angelicum correspondeat pluribus instantibus nostri temporis, si nempè eamdem operationem aliquamdiù continuet. Quærere ergo, quot instantibus completa fuerit via Angelorum? est quærere, quot actiones intrinsecè diversas successivè elicuerint a primo instanti suæ creationis usquè ad terminum damnationis, vel glorificationis inclusivè, id est comprehendendo etiàm instans, in quo fuerunt vel damnati, vel glorificati. De via malorum Angelorum levis est difficultas, gravior de via bonorum Angelorum.

Dico 1. Via malorum Angelorum fuit completa tribus instantibus. Est communis contra Cajet. qui in eodem instanti reponit culpam, & pœnam malorum Angelorum, meritum & præmium bonorum.

Prob. Tot sunt instantia in Angelis, quot sunt in eis operationes distinctæ sibi succedentes; atqui tribus operationibus distinctis sibi succedentibus mali Angeli compleverunt viam: 1. Meruerunt, sicùt boni Angeli, per conversionem ad Deum. 2. Peccaverunt. 3. Pœnam peccati contra voluntatem receperunt. Hanc autèm ultimam operationem esse distinctam a secunda, & cum ea simùl esse non posse, patet; quia nemo potest simùl affici summa delectatione, & summa tristitia, neque esse simùl in via, & extra viam; atqui Angelus in instanti peccati summa delectatione, & complacentia in sua perfectione afficiebatur, & erat in via; in instanti damnationis summa tristitia afficiebatur, & erat extra viam: ergo.

Circa viam bonorum Angelorum, ut dixi, major est difficultas, & contentio etiàm inter Thomistas. Quidam volunt eam fuisse completam duobus tantùm instantibus. Ita Bannes, Joannes a S. Thom. Sylvius, Serra, Contensonus. Alii tribus; ita Capreolus, Salmantic. Gonet, &c. Utraque sententia est probabilis, & habet fundamentum in D. Thom. utramque problematicè proponam; brevitèr tamèn, nec enim video, quantæ sit utilitatis hæc quæstio, ut attentiorem discussionem mereatur. Igitùr

Dico 2. Probabile est, viam bonorum Angelorum completam fuisse tribus instantibus.

Prob. 1. ex S. Thom. qui q. seq. 63. art. 6. ad 4. dicit, de Angelis, quòd prima operatio fuit omnibus communis, sed in secunda sunt distincti, & ideò in 1. instanti omnes fuerunt boni, sed in 2. fuerunt boni a malis distincti: ergo pro bonis sicùt pro malis fuit duplex operatio, & duplex instans antè terminum. Respondent defensores oppositæ sententiæ, sensum horum verborum S. Thomæ esse, bonos esse distinctos a malis in secunda operatione & 2. instanti, quæ fuerunt in Angelis malis, non in bonis: sicùt si diceremus brutum distinguì ab homine per rationalitatem, quia ea caret, & solus homo ea gaudet.

Prob. 2. Conclusio ratione. In Angelis bonis non secùs ac in malis tres fuerunt operationes distinctæ sibi succedentes usquè ad terminum beatificationis inclusivè: ergo tria instantia. Prob. Ant. 1. Fuit in ipsis in instanti creationis actus charitatis liber quoad exercitium, non quoad specificationem, communis bonis & malis. 2. Posteà fuit actus charitatis perfectè liber quoad specificationem & quoad exercitium. 3. Tandèm adeptio gloriæ.

Negant alii, secundum actum distingui a primo, & volunt esse primum continuatum; & in hoc sita est difficultas. Prob. Ergo esse actum a primo distinctum. 1. Quia in secundo actu erat judicium practicum a primo distinctum: etenim in 1. instanti intellectus judicabat, & imperabat propriam excellentiam beatitudinis naturalis esse amandam cum subjectione ad supernaturalem: in 2. instanti judicabat esse sic amandam, non obstante tentatione Luciferi, & sequacium invitante ad oppositum; atqui hæc judicia practica sunt distincta, tùm quia versantur circa objecta distincta, tùm quia ubi insurgit nova difficultas vincenda, requiritur novum, & speciale judicium practicum, quo actio illa imperetur, & difficultas vincatur; ubi autèm est distinctum judicium practicum, est distinctus actus voluntatis, quippè qui sequitur ad judicium practicum, a quo regulatur. Imò, quamvis judicium istud novum non imperaret novum actum voluntatis, sed tantùm perseverantiam in eodem ut vult Contensonus (quod tamèn negant hujus præsentis sententiæ Patroni) nihilominùs existimant, solam distinctionem in actibus intellectùs sufficere ad distinctionem instantium in Angelis.

Prob. 3. Dato, hos actus esse invariatos secundum substantiam, variantur saltèm secundum modos intrinsecos, & incompossibiles, quod sufficit, ut constituant distincta instantia; siquidèm instans Angelicum nihil sit aliud, quàm una operatio invariabilis manens quoad intrinseca: ergo. Prob. Ant. Primus actus fuit liber quoad exercitium tantùm & necessarius quoad specificationem. Secundus fuit liber quoad specificationem, & exercitium; atqui necessitas & libertas sunt modi intrinseci actuum; non enim sunt denominationes extrinsecæ, & aliundè libertas in actu est quædam ratio vitalitatis: ergo.

Confir. Actus imperfectè meritorius, quem elicuit Angelus in 1. instanti creationis, cùm esset necessarius quoad specificationem, dirigebatur cognitione proponente objectum sub ratione boni tantùm; actus autèm perfectè meritorius, quem posteà elicuit, cùm esset perfectè liber, tàm quoad specificationem quàm quoad exercitium, dirigebatur cognitione proponente objectum sub indifferentia; atqui hi duo actus intellectûs, seu hæ duæ cognitiones dirigentes sunt incompossibiles: ergo meritum inchoatum, & meritum perfectum in Angelis mensurantur duobus instantibus. Multiplicitas enim actuum ex parte intellectûs, ut jam dictum est, sufficit ad multiplicanda instantia Angelica; non enim est ratio, cur actus voluntatis multiplicarent instantia Angelica, & non actus intellectûs, maximè cùm isti sint nobiliores & excellentiores illis. Hæc pro 1. sententia: nùnc pro altera,

Dico 3. Probabile est, viam bonorum Angelorum completam fuisse duobus instantibus, uno quo meruerunt, altero quo glorificati sunt.

Prob. 1. ex D. Thom. S. Doctor hìc art. 5. o. dicit: *Undè relinquitur, quòd statim pòst unum actum charitate informatum Angelus beatus fuit.* Et si dicas, S. Doctorem loqui de actu charitatis completè libero & deliberato, qualis non fuit nisi in 2. instanti: contrà es, quia S. Doctor q. 63. seq. art. 6. dicit, bonos Angelos fuisse beatos, non solùm pòst primum actum, sed pòst primum instans: *Cùm Angeli*, inquit, *per unum actum meritorium ad beatitudinem perveniunt, si diabolus 1. instanti in gratia creatus meruisset, statim pòst primum instans beatitudinem accepisset, nisi statim impedimentum præstitisset peccando*: ergo boni Angeli, qui impedimentum non præstiterunt peccando, pòst primum instans fuerunt Beati.

Respondent primæ sententiæ Patroni, S. Thom. dùm dicit, *si diabolus in 1. instanti in gratia creatus meruisset*, loqui de merito perfecto & plenè deliberato; cùm certum sit ipsum meruisse, non secùs ac bonos Angelos, merito imperfecto, & tantùm merito perfecto concedatur gloria. Cùm ergo subdit: *Statim pòst primum instans beatitudinem accepisset*, non intelligit de 1. instanti viæ Angelorum, sed de 1. instanti perfectæ libertatis, & perfecti meriti.

Prob. 2. Conclusio ratione. Actus charitatis, quem boni Angeli elicuerunt in 1. instanti creationis, idem perseveravit dùm mali Angeli peccabant: ergo. Prob. Ant. Licèt iste actus non esset 1. perfectè liber & deliberatus, id tamèn non erat ex defectu cognitionis, & advertentiæ ut in nobis, sed ex defectu prioris actûs, quo Angelus seipsum moveret, & ex propria deliberatione procederet, quia in isto 1. actu a solo Deo specialitèr movente movebatur. Undè Angelus, semèl in actu positus, ex quo seipsum movere, & de sequenti actu deliberare potuit, indè sui juris factus potuit equidèm actum mutare & peccare, sed non mutaverit, quin potiùs in illo perseveravit, non obstante Angelorum tentatione. Sicùt, si unus bonus Angelus impugnatus successivè a pluribus malis, a 1. fortitàr, ab aliis fortius, judicaret persistendum esse in bono, primùm non obstante forti impugnatione, deindè non obstante fortiori, tamdem non obstante fortissima, quamvis fortè ibi intervenirent diversa judicia practica, maneret tamèn unus actus voluntatis perseverantis in proposito, nec essent plura instantia. Ità in nostro casu.

Quam voluerit sententiam, eligat lector, perindè est. Sed curiosiùs.

Quæritur, quandiù duraverit quodlibet ex his duobus vel tribus instantibus, per correspondentiam ad nostrum tempus? R. 1. primum instans, in quo boni & mali Angeli imperfectè meruerunt, duravit unico instanti nostri temporis.

Colligitur (*Hìc q. 63. art. 6. o.*) ex Auctore dicente, quòd *sit probabilius, & dictis Sanctorum magis consonum, quòd statim pòst primum instans creationis diabolus peccaverit.* Non dicit simplicitèr, *pòst primum instans*, sed *pòst primum instans creationis*, ut significaret illud instans non correspondere tempori, sed instanti nostri temporis, sicùt instans ipsius creationis, quæ fuit omninò instantanea & indivisibilis.

Ra-

Ratio (*Ibid. ad 3.*) est; quia, cùm pòst primum instans creationis, omninò indivisibile, Angelus potuerit peccare; si non peccasset, sed in amore inchoato perseverasset, aut perfectiorem elicuisset, talis actus, vel perseverans, vel de novo elicitus, fuisset perfectè liber, & plenè meritorius, quatenùs processisset a voluntate jam in actu, & potente se ex electione movere ad continuationem ejusdem actûs, vel ad productionem alterius boni; quo semèl posito nunquàm peccasset, quia hæc est conditio naturæ Angelicæ, ut post primum actum perfectè liberum, & ex propria motione elicitum, sit inflexibilis, ut dicam infra.

Si dicas 1. Genes. 1. dicitur, quod sexto die conditionis mundi vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona: ergo tùnc Angeli nondùm peccaverant. 2. Ezech. 18. de Lucifero dicitur: *Ambulasti perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te*; quæ verba indicant aliquam moram. R. ad 1. esse intelligendum de operibus Dei, quæ ibi proprio nomine a Deo creata referuntur, quales non erant Angeli; aut si ad illos extendas, dicendum est cuncta, quæ fecerat Deus, esse bona, proùt ab illo procedebant, sicùt intelligitur illud Eccli. 39. *Opera Domini universa valdè bona.* (*Ibid. ad 1.*) Ad 2. R. quod per motus corporales, qui per tempus mensurantur, quandoquè in Scriptura intelliguntur metaphoricè motus spirituales instantanei, & sic per ambulationem intelligitur motus liberi arbitrii tendentis in bonum.

R. 2. ad quæstionem. Secundum instans, in quo boni Angeli perfectè meruerunt, & mali peccaverunt, correspondet parti nostri temporis, quia in tempore nostro pòst instans sequitur pars. Quamdiù autèm istud tempus duraverit? Incertum est. Id solum constat, malos Angelos damnatos fuisse ante lapsum Adæ, siquidèm unus ex ipsis, sub figura serpentis, Evam tentaverit.

R. 3. Instans, quo boni primò glorificati sunt, & mali damnati, coëxistit instanti nostri temporis; quia actiones Dei non pendent a tempore, sed sunt instantaneæ. Quantùm verò ad permanentiam, utraque, tàm glorificatio, quàm damnatio, mensuratur æternitate participata.

DISSERTATIO V.

DE CULPA ANGELORUM.

D. Thom. Quæst. 63.

ARTICULUS I.

Utrùm Angeli potuerint peccare, possitque dari creatura ex natura sua impeccabilis?

DIco 1. Fide certum est, Angelos potuisse peccare. (*Hìc quæst. 63. art. 1. o.*)

Prob. (*Ibid. in arg. s. c.*) Fide certùm est, Angelos reipsa peccasse: ergo. Prob. Ant. ex Script. Job 4. dicitur. *In Angelis suis reperit pravitatem.* 2. Petr. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit.* Matth. 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.* 1. Joann. 3. *Qui facit peccatum, ex Diabolo est, quoniam ab initio peccat Diabolus*, & alibi: ergo. Rationes proferentur conclus. seq. Sed

Petes, quomodò Angelus potuit peccare? Non enim peccavit ex errore, vel ignorantia; tùm quia in eo error, aut ignorantia esse non potest; tùm quia alias fuisset miser antè peccatum. Neque ex passione, quia passionis est expers; neque ex pravo habitu, quia ante peccatum non præcesserunt mali actus, ex quibus acquiretur malus habitus; nec eum habuit a natura, quia fuit creatus perfectus. Qua ergo via, qua rima peccatum in Angelorum mentes irripere potuit? Hæc difficultas est gravissima, & vix solubilis. Attamèn

R. Angelum peccasse ex ignorantia, seu errore, non specialitèr, & strictè sumpto, pro assensu quo quis assentitur falso tamquàm vero, vel pro judicio speculativo, quo quis judicat malum bonum; sed ex errore, seu ignorantia generalitèr sumpta pro actuali inconsideratione, qua quis non attendit, neque considerat practicè actu, quæ posset, & deberet considerare. Non ergo erravit Angelus judicando aliquid bonum, quod bonum non est, sed non considerando bonum superius, ad quod bonum proprium erat referendum. Proposuit namquè intellectus Angelicus voluntati propriam excellentiam ut bonam, & amandam, & in hoc non erat error; at non proposuit, ut poterat, & debebat, ut amandam cum subjectione ad divinam, & cum ordine ad Deum ut auctorem, & finem supernaturalem, in quo est defectus actualis considerationis practicæ, ideò ignorantia, seu error, qui dicitur pravæ electionis: hanc autèm excellentiam, sic propositam sine subjectione, & ordine ad Deum ut finem supernaturalem, dùm amavit Angelus, peccavit.

Neque indè sequitur, quòd assumitur in petitione, aliquem defectum, seu ignorantiam fuisse in Angelo antequàm peccaret, ideòque fuisse miserum antè peccatum: quia, cùm ista inconsideratio esset interpretativè voluntaria, ut modò dicam, jam tùnc peccabat Angelus, quandò regulàm, quam considerare debebat, non considerabat practicè; undè ista consideratio non erat causa, sed pars peccati. Peccat enim creatura intellectualis inchoativè, dùm non considerat, quæ potest, & debet considerare; consummativè, dùm intellectu non considerante voluntas se applicat ad opus. Est autèm, ut dixi, hæc inconsideratio interpretativè voluntaria, quatenùs, dùm intellectu proponente objectum sine debita attentione ad regulam, voluntas se applicat ad agendum, convincitur velle saltèm interpretativè istam inconsiderationem, & sic est unum peccatum integratum ex illa inconsideratione indirectè, & interpretativè voluntaria, & ex mala electione expressè, & directè voluntaria. Sicùt universalitèr unum est peccatum integratum ex defectu rationis in dirigendo, & defectu voluntatis in eligendo. Sic autèm contigit in Angelo. Cognoscebat per fidem, se esse elevatum ad ordinem, & finem supernaturalem consequendum auxilio divino; facto, & interpretativè despexit superbus hanc elevationem, & legem supernaturalem, dùm in beatitudine sua naturali, absquè consideratione practica legis, & finis supernaturalis, & subjectione ad illam sibi proposita, maluit sistere, quam habere beatitudinem supernaturalem quasi precario, ex beneficio gratuito alterius, scilicèt Dei; ex quo manifestè patet, hanc inconsiderationem practicam finis supernaturalis fuisse facto, & interpretativè ipsi voluntariam, imò quodam modo affectatam ex superbia, & malitia.

Occasione peccati Angelorum quærunt hìc Theologi, utrùm de potentia Dei absoluta possit dari creatura, quæ sit ex natura sua impeccabilis? Dixi: *ex natura sua*; quia certum est, Deum posse creare aliquam naturam beatam, & impeccabilem, sicùt creavit animam Christi, quæ tamèn impeccabilitas non conveniebat ei ex natura sua, sed per gratiam. Observandum est etiàm, quæstionem posse esse, vel de impeccabilitate absoluta, & ex omni parte, hoc est, tàm contra legem naturalem, quàm contra supernaturalem, vel de impeccabilitate secundùm quid contra legem naturalem tantùm, manente peccabilitate contra legem supernaturalem. Pro quarum difficultatum resolutione,

Dico 2. (*Ib. o. & ad 3. q. 24. de verit. art. 7. in 2. d. 23. q. 1. art. 1. & 3. c. G. c. 109.*) Dari non potest creatura, quæ sit ex natura sua impeccabilis simpliciter, & ex omni parte.

Ita passim SS. Patres Ambros. l. 3. de fide c. 2. & alibi, Hieron. Ep. 146. Aug. 12. de civit. c. 1. & alibi. Fulgentius l. 1. de fide ad Petr. c. 3. Greg. l. 5. moral. c. 28. Damascen. l. 2. de fide c. 3. & alii, qui unaniminèr docent impeccabilitatem absolutam esse soli Deo propriam, creaturam autèm, hoc ipso quo est ex nihilo, esse peccabilem: Quæ est prima probatio nostra. Undè

Prob. 1. (*Q. 24. de verit. cit.*) Non potest dari creatura, quæ non sit ex nihilo; atqui ex hoc ipso, quòd est ex nihilo, est in sua operatione defectibilis, consequenter peccabilis: ergo. Prob. Min. Quod est defectibile in suo esse, est defectibile in suo operari, quia tàm potentia operativa, quàm modus operandi sequuntur modum essendi. Neque dicas, operationem creaturæ ex hoc, quod sit ex nihilo, esse quidèm defectibilem entitativè, & in suo esse, sicùt ipsam entitatem, non verò moralitèr, & quantùm ad rectitudinem, & bonitatem: nàm hoc ipso, quo est defectibilis in modo operandi, est defectibilis in attingentia objecti, & finis, undè petitur bonitas, vel malitia moralis.

2. Ut (*Ibid.*) creatura esset ex natura sua indefectibilis in suis operationibus tàm in ordine ad finem naturalem, quàm supernaturalem, deberet ex natura sua, seu connaturalitèr habere omnia principia operationum, quibus dirigitur in utrumque finem; atqui non potest dari creatura, cui sint connaturalia omnia hujusmodi principia: ergo. Patet. Maj. quia, ut aliqua causa indefectibiliter ex natura sua producat actionem, necesse est, ut hujus actionis principium sit illi connaturale: sic, v. gr. ignis connaturalitèr indefectibilitèr calefacit, quia calor est ipsi connaturalis. Patet etiàm Min. quia actionum supernaturalium prin-

ci-